

מנחם הכהן

מנחם הכהן

פרק ג'

השתדלות ובטחון

ההשתדלות אינה מועילה, היא מוכרחת

זכינו בס"ד להבין כי עיקר תפקידנו הוא להתהלך עם ה' יתברך בתמימות ולא לחקור אחר העתידות, אך כאן עולה מאליה שאלה: אם כך הם פני הדברים מהו הצורך בהשתדלות? והנה, יסוד גדול לימדנו בעל "חובות הלבבות": "אין ההשתדלות מועיל, אלא ההשתדלות מוכרח". כלומר, האדם מסוגל להשיג את מטרתו מבלי להשתדל כלל, אולם נגזרה גזירה על האדם, שעליו להשתדל "בזעת אפיד", והוא מקיים את הגזירה. הקשר בין ההשתדלות לבין השגת המטרה הוא מקרי לחלוטין.

החידושים

דבר זה אנו לומדים מפרשת המן, שבה כתוב (שמות ט"ז, י"ח): "וימדו בעמר ולא העדיף המרבה והממעט לא החסיר, איש לפי אכלו לקטו". באיסוף המן לא הועילה לאף אחד השתדלותו. מה שנגזר עליו וכמה שהוכן עבורו משמים, כך בדיוק נותר בכליו. מה שצריך להיות לאדם, יהיה שלו. גם אם הוא מצליח לאסוף כמות גדולה יותר, תשאר אצלו רק הכמות שנקצבה לו משמים, לא תועיל לו כל תחבולה להשיג את מה שאינו מיועד לו.

החידושים

בעלי המוסר דנוברהדוק היו מספרים סיפור מחכים על אותו כפרי אביון שהמתין בכליו עינים סמוך לחג הפסח לדוור שמחלק את דברי הדואר, מתוך תקווה שמא נזכר בו ידיד או בן משפחה, והחליט לשלוח עבורו מעט מעות להוצאות הפסח. לאחר מעקב וציפיה ממושכת הוא הבחין בדוור הקרב ובא, ושקו על שכמו. בגודל התרגשותו הוא יצא לקבל את פניו. כשהתקרב הדוור הבחין העני במעטפה שעשתה רושם שכדאי להתברך בה. לא יכול היה הכפרי העני להתגבר על יצרו, הוא שלח את ידו, גנב את המעטפה ונמלט מהמקום כל עוד רוחו בו.

כאשר התרחק מהמקום, הוציא בחופזה את המעטפה, והנה הוא רואה לתדהמתו שהמעטפה מיועדת לו. עודו משתאה ומשתומם, עצר אותו שוטר שהבחין בנעשה ולקחו למאסר. לא הועילו לו כל טענותיו ומענותיו, כי בס"ה הוא גנב את המעטפה שהיתה מיועדת לו

מכאן למדו בעלי המוסר כי אפילו גנב אינו משיג בגניבתו יותר ממה שהוקצב לו ממרומים. ^{למור החסיד} ההשתדלות אינה מעלה ואינה מורידה, כי מזונותיו של אדם קצובים לו מר"ה ועד ר"ה (מסכת ביצה דף ט"ז ע"א). אותו כפרי "הרויח" מהשתדלותו ישיבה בבית האסורים. אם היה ממתין ובוטח בה', ולא היה משתדל להשיג את הקצוב לו ב"כוחות עצמו", היה מקבל את שלו בדרך כבוד. אפילו מקצה העולם מגיע ומתגלגל לאדם מה שנקצב לו. ולעומת זאת, מה שלא נקצב לו, גם אם יהיה תחת ידו, יאבד ממנו.

^{הרחיק לכת}

הבעש"ט הקדוש היה עובד את ה' מתוך בטחון מושלם, ובדרך זו הוא לימד את תלמידיו. במשך כל ימי חייו הוא הקדיש לכך שעות של עבודה עצמית ועל כן הוא ^{הרחיק לכת} דיבר בשולחנותיו הקדושים. מעשה בחסיד מתלמידיו או מתלמידי תלמידיו ^{הרחיק לכת} שרצה לנסוע לרבו, אולם לא היו המעות מצויות בכיסו. מה עשה? ^{הרחיק לכת} התפלל לקב"ה שישלח לו את הוצאות הדרך. כדרכו תמיד, כל אימת שהיה זקוק למעות או לדבר אחר היה פונה לקב"ה בתפילה מעומק לבו, והיה נענה.

^{הרחיק לכת}

והנה, בדרכו לבית המדרש ראה מטבע זהב מונחת בתוך בוץ, אולם הוא לא הרימה, אלא פנה שוב אל אביו שבשמים ואמר: "רבש"ע, אני מבקש ממך, מטבע נקי ללא רבב". אותו חסיד שחי בבטחון גמור בה' הגיע למדריגה כה גבוהה עד שהבין כי לטנף את ידיו בבוץ ורפש, כדי להשיג מטבע, זוהי השתדלות שלמעלה מן המותר, לפי מדרגתו. ומתוך מחשבה זו הוא האמין ובטח בה' שישלח לו את מבוקשו, ונכנס לבית המדרש ללמוד.

שעה קלה לאחר מכן, עבר שם יהודי עשיר וראה את המטבע המונחת בבוץ, הוא הרימה, קינח אותה מהבוץ שנדבק בה, ומכיוון שלא היה נצרך לה, החליט לתת אותה לאחד מיושבי ביהמ"ד. כשנכנס פנימה הבחין מיד בחסיד הנ"ל, ניגש אליו ונתן לו את המטבע, כי הכיר אותו וידע את דחקו. שאלו החסיד: מטבע זו מהיכן הגיעה אליך? סיפר לו העשיר שאת המטבע הוא מצא בבוץ, וכיון שנתברך בעושר, ואינו זקוק למטבע, החליט לתת אותה לצדקה. . .

מסיפור זה נוכחים אנו לדעת שההשתדלות אינה מועילה מאומה, ומי שבטחונו בבורא הוא שלם, יכול הוא לבטוח בו באופן מושלם.

ההשתדלות חובה או רשות?

אם כן, עדיין השאלה במקומה עומדת: האם הקב"ה מעוניין שנעשה עבודה

ללא תכלית? דהיינו שנתייגע, נטרח ונשתדל למרות שאין כל תועלת מהעניין? והרי רצונו של ה' הוא להיטיב לנו בתכלית ההטבה, ומדוע א"כ עלינו להתייגר בהשתדלויות למיניהן, והרי בין כך ובין כך ההשתדלות אינה מועילה.

אליבא דאמת נחלקו בדבר זה גדולי עולם, שיטת הרמב"ן (ויקרא פכ"ו, פי"א) היא שאדם הבוטח בקב"ה בבטחון מלא, רשאי לוותר על השתדלותו מכל וכל, ואפילו אם חלה יבקש מה' שירפאהו, ואל לו לדרוש ברופאים, שהרי "מה לרופא בבית עושי רצון השם". ומה שאמרו חז"ל: "ורפא ירפא" מכאן שניתנה רשות לרופא לרפא, התשובה היא: אדרבה היא הנותנת, התורה התירה עשיית השתדלות לאדם שאין בטחונו שלם לדרוש ברופאים, ואילו מי שבטחונו שלם אל לו לעשות השתדלות לרפאותו כלל. וכל זאת בתנאי שאכן בטחונו שלם בה' יתברך.

מפורסם שרבי ישראל סלנטר דרש פעם בביהמ"ד שהבוטח בה' בבטחון גמור יקבל בודאי את משאלתו. ואם לא קיבל, אות היא שלא בטח כראוי. בין השומעים היה יהודי שקיבל את דבריו בתמימות, הוא יצא קנה כרטיס פיס והודיע לרעייתו כי מהיום והלאה אינו יוצא לעמול לפרנסתו כמידי יום, אלא מעדיף הוא להסתגר בביהמ"ד על התורה ועל העבודה. הוא בוטח בה' כי יזכה בכרטיס ההגרלה בסך עשרת אלפים רובל.

כשראה רבי ישראל כי יהודי זה פרש מעסקיו, הוא שאל אותו: מה יום מיומים? השיב היהודי: מאמין אני באמונה שלימה בכל דברי הרב, ולכן, קניתי כרטיס הגרלה, ובטוח אני בה' כי אזכה בפרס. לשמע דבריו הציע לו רבי ישראל עיסקה. היהודי ימכור את הכרטיס לרבי ישראל בסך חמשת אלפים רובל, ורבי ישראל יטול את הפרס הגדול לאחר שהכרטיס יזכה, היהודי שמח על העיסקה שהציעו לו כמוצא שלל רב והסכים. אמר לו רבי ישראל: הרי לך האות כי אין בטחונך שלם. שאם לא כן אם בטוח אתה שתזכה, כיצד הנך מוכר כרטיס השווה סך עשרת אלפים רובל בחמשת אלפים? אין זאת אלא שבטחונך בה' יתברך אינו שלם באופן זה בודאי שלא תזכה בהגרלה.

ההשתדלות המותרת

שיטת בעל חובות הלבבות ושיטת ראשונים נוספים היא כי ההשתדלות היא חובה, ואין אדם יכול לפטור את עצמו ממנה שכן ההשתדלות היא שליחות מיוחדת מאת ה' יתברך, ובאמצעותה אנו מפרסמים את שמו בכל העולם.

סבי זכרונו לברכה היה בעל ביח"ר לגזוז בציכסלובקיה. הוא עצמו ישב ולמד יומם ולילה וגם לימד תורה עשרות בחורים שגדשו את ספסלי הישיבה שלו. הסבתא, אשתו, היא שניהלה את בית החרושת.

בכל יום היה הסבא נכנס למשך שעה בערך לבית החרושת כדי לסייע בניהול החשבונות. הוא גם היה מכריע לגבי הפעולות המשמעותיות של בית החרושת. מנהג היה בידם לסגור את בית החרושת בערב שבת בחצות היום, ובכל אופן לא לקבל הזמנות לאחר שעה זו. שכן אמרו בגמ' במסכת פסחים (דף נ' ע"ב): "העושה מלאכה בערבי שבתות וימים טובים מן המנחה ולמעלה, אינו רואה סימו ברכה לעולם".

והנה, בערב שבת אחד אחר חצות, הגיע אחד מהקונים הקבועים שלהם, ורצה להזמין סחורה. קונה זה נהג להגיע רק פעם או פעמיים בשנה, ובאותה פעם הוא היה מזמין כמויות גדולות של סחורה. עסקותיו היו רווחיות מאד לבית החרושת, וגם הפעם הוא אמר שברצונו להזמין כמות גדולה מאד של סחורה.

הסבתא ע"ה היתה נבוכה. מצד אחד, היו להם חובות גדולים באותה תקופה, ועסקה זו היתה יכולה להעלותם על דרך המלך. אולם מאידך, הלא יש להם מנהג שלא לבצע הזמנות בערב שבת אחר חצות? כיון שלא ידעה מה לעשות, פנתה אל הסבא, והתייעצה עמו. תשובתו החד משמעית היתה: לא! אין לערוך את ההזמנה בשום פנים ואופן. בערב שבת אחר חצות לא עושים שום עסקים!

הסבתא ניסתה לרכך את עמדתו, והסבירה לו שיש ביכולתה של עסקה זו לעזור להם ולהוציאם מהקשיים הכספיים שנקלעו אליהם. וכך היא אמרה: "הקב"ה" שלח מתנה כה גדולה, כדי להועיל לנו, ע"י כך נוכל גם לגמול חסד עם הבריות כדרכינו מאז. ואתה אומר לזרוק את המתנה הזו!!

אם הקב"ה רוצה, ענה לה הסבא בניחותא ובהחלטיות: לא יתכן שהקב"ה החליט לשלוח לי את הפרנסה הזו דוקא בערב שבת אחר חצות.

אח"כ 1234567

תשובה זו, שנבעה מעומק הלב, ביטאה את בטחונו האמיתי בקב"ה, שהוא המפרנס, ולא המסחר והשתדלות ההשקעה בו. הפרנסה שלי היא הדאגה של ה' יתברך. עלי מוטל רק להכין את הכלי לקבלת הפרנסה, ומכיוון שהזמנת הסחורה אינה אלא כלי לברכת הקב"ה, הרי שבזמן שברכה זו אינה מובטחת, שהרי זמן זה מוקדש לענייני קודש והכנות ליום הקדוש, איני רוצה לעסוק בה ואיני רוצה לעשות דברים בטלים. איני עובד בחינם.

אח"כ 1234567

אח"כ החכמה

במעשהו זה הוא גרם לגילוי ופרסום אמונת ה' בעולם, לולא היה משתדל לעשות לפרנסתו לא היה מגיע לידי כך. דוקא על ידי ההשתדלות ניתנה לו ההזדמנות להוכיח כי אינו מוכר את עקרונותיו הרוחניים בעד נזיד עדשים. נמצא אם כן שההשתדלות מסייעת לקידוש שם שמים ולפרסום אמונתו יתברך בעולם.

ההשתדלות – שליחות מיוחדת לקידוש שם שמים ברבים

נמצא איפוא שההשתדלות היא שליחות מיוחדת שהוטלה על האדם. שליחות המחייבת אותו להתאמץ לנהוג במקום עבודתו כראוי ולקדש שם שמים ברבים. ההשתדלות היא מטרה בפני עצמה, ואין לה קשר ישיר להשגת הפרנסה. נמצא אם כן שכאשר אין לאדם מטרה בהשתדלות מסויימת, כגון שהוא אדם צדיק, והוא מפרסם את האמונה בה' על ידי עמלו בתורה בד' אמותיו, במקרה זה ה' יזמין לו את פרנסתו בדרך אחרת. ליהודי זה אין צורך בהשתדלות שהרי הוא משיג את מטרותיו הרוחניות ע"י עבודת הקודש שלו.

ידוע הסיפור על רבי זושא מאניפולי שרגיל היה לקבל את ארוחתו מידיו של אדם מסויים בעירו. בכל בוקר, בטרם הוגשה לו הארוחה, נשא רבי זושא תפילה לה': רבש"ע, זושא רעב. ואמנם, מיד באותה שעה הכניסו לו את ארוחתו. בוקר אחד, שמע מטיבו, את תפילתו של רבי זושא, והתרעם בלבו: מדוע הוא פונה לה'. הלא הוא יודע שאני מביא לו את ארוחתו, ואם כן עליו לפנות אלי. החליט אותו אדם לא להביא לר' זושא את האוכל באותו יום, ולראות מה יהיה יקרה.

למחרת השכים ובא, והנה, שומע הוא את ר' זושא אומר באותה שעה כבכל

[מח"ל 1234567]

בוקר לאחר לימודו: רבש"ע, זושא רעב. ולפתע לאחר כמה רגעים הדלת נפתחת ומגש עמוס הוכנס אל הצדיק. השתומם האיש, ושאל את הגבאי, מי נתן לך אוכל עבור הצדיק. ענה לו הגבאי: אדם זר, הביא לי ארוחה זו עבור ר' זושא. הלה סיפר כי בהגיעו לעיר, הוא פגע בר' זושא והפילו בדרך הלצה לתוך הבוץ, בחושבו כי אדם פשוט הוא. אולם לאחר שנודע לו מיהו, החליט לפייסו, והכין לו לשם כך ארוחה דשנה.

[מח"ל 1234567]

באותה שעה הבין האיש, שהוא רק שליח לספק את מזונו של ר' זושא, וכשהוא נמנע מלבצע את שליחותו, שולח הקב"ה לרבי זושא מזון בדרך אחרת. אותו אדם החליט לשוב ולהביא לפני הצדיק את ארוחתו מידי יום, כפי שנהג עד אז.

הוא אשר אמרנו, מי שמפרסם את שם ה' בעולם בדרכים אחרות, לא מוטל עליו להשתדל בעניני פרנסה. אנשים קדושי עליון כרבי זושא זי"ע היו משרים בעצם מציאותם קדושה בכל מקום. ואמנם, על כך אמרו חז"ל: "כל המקבל עליו עול תורה, מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ".

בכל השתדלות עלינו למצוא נקודת כבוד שמים

הדברים הללו אינם אמורים כלפי פרנסה בדוקא. הם מתאימים לכל ענין שבו מוטל על היהודי להשתדל. ולכן, אם יהודי הוא "סוחר ממולח" בענינים רוחניים, הוא יודע כיצד להפיק מהשתדלות זו כבוד שמים.

בדרך זו ביאר האריז"ל את המילים: "ומפני חטאינו גלינו מארצינו", כל זמן שבית המקדש היה קיים היה פרסום של מלכותו יתברך בעולם, ע"י עצם קיומו של בית המקדש, ששימש כתל תלפיות לכל אומות העולם, שרתה בו שכינה בזכות עבודת הכהנים וירד שפע ממרומים לכלל האנושות. אולם משחרב בית המקדש ופסקה השראת השכינה, חייבים אנו לצאת לגלות, ולנדוד מארץ לארץ וממדינה למדינה, כדי לפרסם את כבוד מלכותו יתברך בעולם. בעצם נדודנו אנו משרים את השכינה בכל מקום עלי אדמות.

בכל יום נותנים לאדם תפקיד מוגדר מה עליו למלא ולפעול בעולמו של הקב"ה. בכל יום נותנים לו גם את הכלים ואת האפשרויות לקיים את התכנית האלווקית המיועדת לו. זוהי הטריטוריה הפרטית של האדם ובה הוא צריך לגלות ולפרסם כבוד שמים. כאן הוא הנציג של ה' יתברך, ואם הוא משתדל

וחפץ בכך, בידיו הדבר. כללו של דבר, הקב"ה מזמין לידינו השתדלויות מסוגים שונים ועלינו למצוא את נקודת כבוד שמים הטמונה בהם, שהרי היא התכלית האמיתית של אותה השתדלות.

הרבנית סורוצקין ע"ה היתה אשה דגולה וחכמנית. בתקופת מחלתה נוצר באופן פתאומי צורך דחוף לנתחה. והנה, למרות הדחיפות היא חפצה מאד שהמנתח יהיה פרופסור מסוים, המומחה ביותר באותו תחום. לאחר השתדלויות רבות הצליחו העסקנים להשיג את הרופא.

לפני הניתוח ביקשה הרבנית לשוחח עם הרופא מספר דקות. וכך היא אמרה לו: אדוני הרופא, אתה יודע שרבות השתדלתי כדי להשיג את עזרתך, רוצה אני לבקש ממך דבר מה. אם ח"ו אמות על שולחן הניתוחים, אל נא תרגיש רע, דע לך כי הכל הוא מאת ה', ואתה אינך אשם בכך כלל. שלא יציקו לך רגשות אשמה ויסורי מצפון, כי כך הוא רצון ה'.

הרופא שהיה גאוותן גדול, בהתאם למעמדו בעולם הרפואה, לא ידע מה לעשות עם עצמו, והוא אמר לרבנית: אני מעריך מאוד את רגישותך ואת מחשבותיך על הזולת, למרות חולייך ומצבך הקשה. אולם הרבנית המשיכה ואמרה לו: פרופסור נכבד, עדיין לא סיימתי את דברי, רצוני להוסיף עוד דבר קטן. דע לך כי גם אם הניתוח יצליח באופן הטוב ביותר, זה גם לא אתה! הכל מאת ה'.

הוא אשר דיברנו. יהודי "סוחר" יודע להפיק מכל השתדלות כבוד שמים. הרבנית ע"ה הבינה כי מחובת השתדלותה, מוטל עליה לדאוג שהרופא הגדול ביותר ינתח אותה, אך יחד עם זאת היא ניצלה את ההשתדלות כדי להרבות כבוד שמים וללמד את הרופא הגדול ביותר פרק באמונה. עליו ללמוד שהרופא האמיתי הוא רק "רופא כל בשר ומפליא לעשות".

בעל בטחון אינו מאבד לעולם את עשתנותיו

כאשר אדם "חיי" בידיעה אמיתית כי אין ההשתדלות מועילה, אלא היא מוכרחת, הוא אינו דואג כאשר הדברים אינם מתנהלים כמתוכנן. נסביר זאת במשל: יהודי שה' בחר בו שהוא יהיה זה שייצג את שמו יתברך בעולם בתפקיד של מנהל בנק, והוא יעשה זאת על ידי כך שיזהר וישמר שיהיה משאו ומתנו באמונה, ישרת את לקוחותיו בסבר פנים יפות ויאמין כי כל הצלחת

נכסיו באה מה', ולא יאמר ח"ו: "כוחי ועוצם ידי עשו לי את החיל הזה". והנה, לצורך עסקיו הוא קבע פגישה עסקית חשובה, ולפתע במועד הפגישה הוא קיבל כאב שניים בלתי נסבל, ונאלץ לבטל את הפגישה ולגשת לרופא. אם הוא חי באמונה ובטחון אין הוא דואג כלל מביטול העסקה, הוא יודע כי תפקיד העסקה הוא רק כדי לגלות כבוד שמים, והיא אינה מועילה מכח עצמה מאומה. ואם כן, עכשיו הוא קיבל תפקיד חדש של גילוי כבוד שמים: ללכת לרופא, ושם במקום החדש הוא יפרסם ויגלה את כבוד מלכותו. הוא אינו רוטן ורוגז על כך, אלא יוצא בנפש חפצה לביצוע תפקידו החדש.

נצייר ציור נוסף. יהודי עבד חודש תמים למען מחייתו. כשקיבל את משכורתו היא אבדה לו, אולם הוא אינו מרגיש כי עבד ב"חינם", שכן הוא חי בתחושה שלא עבודתו היא זו שהביאה את המשכורת. היא אינה אלא האמצעי לקבלת המשכורת. העבודה היתה מטרה בפני עצמה כדי להרבות כבוד שמים, והכסף שאבד הינו פרשה בפני עצמה. הוא אבד כתוצאה מחשבונות שמים אחרים שנעשו לטובתו.

אוצר החכמה

"גדול הנהנה מיגיע כפיו יותר מירא שמים"

אוצר החכמה

בדרך זו מבאר המהר"ל (דרך חיים פ"א מ"י) את מאמר המופלא של חז"ל: "גדול הנהנה מיגיע כפיו יותר מירא שמים". הנהנה מיגיע כפיו הינו אותו אדם שנהנה מעצם יגיע כפיו. הוא לא נהנה מהממון שהגיע לו עבור יגיע כפיו, שכן הוא יודע שיגיע כפיו כשלעצמו יש לו מטרה ויש לו תכלית וחפץ מה'. לכן, הוא שמח גם כאשר הוברר לו שהשתדלותו לא הועילה. סוף סוף הוא זכה לשרת את הקב"ה ולהשתדל עבורו. דבר זה מוכיח על אהבתו לה' בכל תנאי, והוא נקרא עובד מאהבה. לעומתו, ירא שמים נקרא עובד מיראה, ודרגתו פחותה. מסיבה זו הנהנה מיגיע כפיו, זה האוהב את ה' בכל לבו נחשב כמעולה יותר.

פרנסה כשרה

מקובל כיום, שההשתדלות להשגת פרנסה מוטלת על האשה, וזאת במטרה שהבעל יוכל להמשיך ללמוד תורה במנוחת הדעת. לעיתים, כאשר אין אפשרות למצוא עבודה המפרנסת בכבוד את בעליה בתחום העיסוק החרדי, נשים פונות לעבודה במקומות שאין רוח חכמים נוחה מהם.

במקרים אלו זועק סימן שאלה גדול: האם זוהי ההשתדלות שהקב"ה רוצה

בין אדם למקום

קצט

מאיתנו? האם זוהי השתדלות המכינה כלים לברכת ה'! האם בנות ישראל, הנחשפות יום יום לפרצות החודרות באמצעות המחשבים והחברה במקומות עבודתן, תצלחנה לפרנס תלמידי חכמים הספונים באהלה של תורה? והרי זוהי מלאכה שיש בה נדנד עבירה? שאין בה סימן ברכה לעולם זהו כלי סדוק שלא תוכל לשרות בו ברכה!

מגילת אסתר

נשאלתי על ידי בת שלמדה בבית ספר בית יעקב בארה"ב: היות והיא שואפת להנשא לבן תורה, ואביה אינו דתי ולא יתמוך בה, וכמו"כ סיכוי רב למצוא עבודה כמורה אין לה, לכן היא שואלת, האם מן הראוי שתלך ללמוד באוניברסיטה את מקצוע המחשבים, וכך תוכל למצוא עבודה שמשכורתה כתשעים אלף דולר לשנה, ויהיה באפשרותה לחסוך ולהנשא לבן תורה, ולאפשר לו להקדיש את כל חייו ללימוד התורה הקדושה, מבלי שעול פרנסה יהיה מוטל על כתפיו.

תוך כדי הדברים היא סיפרה: בילדותי הייתי רחוקה מהדת, ורק לאחר שגדלתי מעט, בגיל 12, זכיתי להכנס לבית יעקב. מאז, השתדלתי להתנהג כבת ישראל כשרה. איני רוצה להיות חשופה שוב להבלי העוה"ז, ולהיות מעורבת בין הגויים. אם אלך ללמוד באוניברסיטה, כל הצניעות שבניתי בעמל ויזע במשך שנים תהיה נתונה בסכנה. לכן, שאלתי היא האם ללכת ללמוד באוניברסיטה ולהנשא לבן תורה או לחפש עבודה פשוטה ולהנשא ליהודי עובד שאין תורתו אומנותו?

לא ידעתי מה לענות לה. שתקתי מעט ואח"כ אמרתי לה: עבורך אין לי תשובה, אולם אם הבת שלי היתה שואלת אותי את השאלה הזו, הייתי אומר לה, להנשא לבעל הקובע עיתים לתורה למרות שאין תורתו אומנותו, ואפילו לבעל שעמל לפרנסתו בעבודה בזויה, כגון, סלילת כבישים אך קובע עיתים לתורה, ובלבד שאת לא תלכי ללמוד באוניברסיטה, ולא תקלקלי את התואר של "כל כבודה בת מלך פנימה", אין זו דרכה של דת יהודית.

הייתי אומר לבתי, אם הקב"ה לא זיכה אותך בבעל בן תורה אין הדבר באשמתך. את שאפת לכך, אולם הקב"ה הוא המזווג זיווגים וזהו רצונו, אין זה מתפקידנו לדאוג לכך. התפקיד שלי הוא לדאוג שבתי תשאר בת ישראל כשרה וצנועה! אבל לך, פניתי לאותה בת, איני יכול לפסוק, זוהי אחריות גדולה מאד, הן של ביתך והן של כל הדורות שיוולדו ממך. הצעתי לשואלת שאציג את שאלתה לפני אחד מגדולי הדור.

ואכן, הלכתי לגאון רבי שמעון שוואב זצ"ל, שהיה רבה של וושינגטון הייטס והיה תלמידו של הגה"צ רבי ירוחם ממיר זצ"ל. סיפרתי לו את הדברים, והצגתי לפניו את השאלה, האם עליה ללכת ללמוד באוניברסיטה תוך כדי סיכון אצילותה של בת ישראל, וכל זאת כדי להנשא לתלמיד חכם או לעבוד עבודה פשוטה, ולהסתפק בבעל המתפרנס מיגיע כפיו?

הגה"צ רבי שמעון שתק, הוא אמר שאינו יכול לפסוק בשאלה זו. זוהי שאלת חיים המשקפת בעיה גורלית. אך כששמע מפי את תשובתי שלי, מה הייתי מיעץ לשואלת, לו היתה בתי, הוא אמר: אכן, הנך צודק במאת האחוזים, וכך אמנם יש לענות לבת ישראל. אלא שמפאת העובדה שיש כאן הוראה השונה מהוראת השעה של דורנו, איני יכול לפסוק. פוחד אני!

בנות ישראל שמפרנסות את בעליהן – הוראת שעה

ואכן, הוראת השעה לפיה תפרנסנה בנות ישראל שהן "בית יעקב" את "בני ישראל" נפסקה על שולחנם של גדולי הדור לאחר השואה. כשרצו גדולי ישראל להחזיר עטרה ליושנה, ולהקים ישיבות ודור של תלמידי חכמים היושבים באהלה של תורה, גם לאחר נישואיהם, הם החליטו לפעול במסירות נפש ולשלוח את בנות ישראל לתפקיד חשוב: לשאת בעול הפרנסה. בזכות קביעה זו ברוך ה' צמח דורנו, דור הכוללים והישיבות. לנוכח גידול עולם הישיבות, אין זו כיום מסירות או הקרבה להנשא לבן תורה, כבעבר. היום הענין ברור ומובן לכל בת בית יעקב, שהיא נישאת רק לבן תורה. אותן נשים שיצאו לפרנס את בעליהן יצאו לעבודות הקרובות לעולמנו, החל בהוראה וכלה בטיפול בילדים או מכירה בחנויות חרדיות. הן זכו לכך שהעבודה לא שינתה לרעה את מהותן. המניע שלהן היה טהור: מסירות נפש למען התורה. והתורה, כביכול, לא נשארה חייבת להן, היא שמרה עליהן, והיתה להן סיעתא דשמיא מיוחדת להשאר נאמנות לדת משה ולדת יהודית, ולהמשיך להיות בנות ישראל כשרות וצנועות.

מקום עבודה שאינו על טהרת הקודש אינו כלי לברכת ה'

לא כן היום! כיום בת בית יעקב נישאת לתלמיד חכם, כי כך כולן עושות, ולא דוקא בגלל מסירותה לתורה. לפעמים אף לא ניתנת הערכה נכונה בתוככי המשפחה לבעל הנהנה מיגיע כפיו וקובע עיתים לתורה, כי אין זה מקובל כיום. מה שמקובל מאד הוא שהנשים תצאנה לעבוד, בכל מקום ובכל מחיר. יוצאים

לעבוד גם אם מקומות העבודה אינם קרובים לחממה החרדית. בנוסף לכך, מצויים מקומות שיש בהם נדנוד עבירה. זהו נסיון החיים של דורינו. ולדאבון לב, כפי שרואות עינינו, לא משפחה אחת ולא שתיים נפגעו ונהרסו כליל מפאת הפזיזות בבחירת מקום עבודה, תוך כדי התעלמות מכך שמקום זה עלול לפגוע בכבודה ואצילותה של בת ישראל. בל נשכח שהתעסקותנו בפרנסה, היא השתדלות בלבד ומטרתה היא הכנת כלים לקבלת ברכת שמים. לעומת זאת, עבודה במקום שיש בו נדנוד עבירה אין בה ברכה. הכלי סדוק, ולא יצלח להכיל את השפע הניתן ממרומים. בפרנסה כזו לא תוכל לשרות ברכה. בבית שפרנסתו באה ממקום שיש בו נדנוד עבירה לא יוכל לצמוח תלמיד חכם.

לפעמים אנו תוהים ושואלים את עצמנו: אם לא נשלח את בנותינו לעבוד מחוץ למסגרת החרדית, שהרי היא אינה עונה תמיד על הצרכים ואינה יכולה לספק עבודה המכבדת את בעליה, אם כן איך נוכל להשיא את בנותינו לבני תורה? איך הן תוכלנה לפרנס בית של תורה?! אולם עלינו לזכור, שהקב"ה הבטיח ש"לא תשכח תורה מפי זרעו" (דברים ל"א, כ"א), מאליו מובן שאם אנחנו נדבק בדרך היהודית המקורית כרצונו של ה' יתברך, ונשמור על היקר והקדוש לנו, על צניעותן של בנות ישראל ואיכות מקומן, בודאי שהקב"ה ידאג לכל העניינים האחרים שיסודרו על הצד הטוב ביותר. הוא ישרה את שכינתו בכל מעשי ידינו, ונראה בס"ד ברכה בעמלנו.

הח"י 1234567

גדולי ישראל לא צמחו מכסף

מן הראוי להדגיש שרוב רובם של גדולי התורה האמיתיים לא גדלו בתורה בזכות הכסף שקיבלו מחמיהם. המציאות הוכיחה שרוב העילויים, שהשפיעו עליהם את כל הנאות העוה"ז וכסף רב, לא גדלו בתורה ויר"ש. דוקא בני העניים, שעמלו יומם ולילה מתוך דחקות להבין את תלמודם ושיננו את ההלכה, בחוס ובקור, בלי הפוגה, מהם צמחו גדולי התורה האמיתיים.

רבי עקיבא לאחר נישואיו עם רחל בתו של כלבא שבוע גורש מביתו של כלבא שבוע והם גרו בצריף דל. רק תבן למראשותיהם היה להם. והנה, ושלחו להם משמים את אליהו הנביא זכור לטוב כדי שיחזק את לבם. אליהו הנביא נראה להם כאדם מהשוק, הוא דפק בדלת צריפם, והתחנן שיתנו לו מעט תבן, באומרו שאשתו ילדה בן ואין לו די תבן להשכיב עליו את הרך הנולד. נתנו לו ר' עקיבא ורחל את התבן, והתנחמו מהידיעה שיש אנשים עניים מהם שאפילו תבן אין להם, והם שמחו בחלקם. (עיין מסכת נדרים דף נ ע"א)

התורה

באחת מדרשותיו הקשה הגה"צ ר' יעקב גלינסקי שליט"א: מדוע בחר אליהו הנביא בדרך זו כדי לעודד את רוחם של רבי עקיבא ואשתו רחל. והרי אם היה נותן להם כסף הם היו שמחים יותר? וענה ר' יעקב על קושיתו שאם היו נותנים להם כסף, היה צומח מר' עקיבא לכל היותר אברך כולל מצויין, אולם לא היה צומח ממנו התנא הקדוש רבי עקיבא. כדי לגדול ולהגיע למדרגה גבוהה זו היה עליו לחיות חיי צער, חיים של הסתפקות במועט. באופן זה הוא התעלה והגיע למדרגת ר' עקיבא, ולאחר מכן הוא זכה גם לעושר, וכפי שכתוב במסכת אבות (פ"ד מ"ט): **"כל המקיים את התורה מעוני, סופו לקיימה מעושר"**, ואכן, הקב"ה שלח לו את ברכתו והיא העשירה אותו, וכפי שכתוב: **"ברכת ה' היא תעשיר"**.

כאמור, עלינו לזכור שהשתדלותנו אינה אלא הכנת כלי לברכת ה'. לכן, אם נתחזק בבטחוננו בצור העולמים, הזן ומפרנס לכל, נוכל להתגבר על הנסיון, ולהעדיף את ההשתדלות האפשרית, המותרת והראויה, מבלי להגיע להשתדלות שיש בה נדנוד עבירה, שהרי הלא בהכנת הכלים בלבד עסוקים אנו, ואילו כמות השפע וברכתו נתונים הם בידי שמים.

הדפסה ברזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה

פרקי מחשבה - מהותו של יהודי, אמונה ובטחון: טאובר, עזריאל בן אהרן (4) {0} עמוד מס: 203 הודפס ע"